

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

ÖVERSÄTTARPROGRAMMET

”Blatte, kom igen ...”

Slangöversättning utifrån den svenska översättningen av Junot Díaz
The Brief Wondrous Life of Oscar Wao

Mariana Filip Otelea

Examensarbete för magisternivå
VT2013

Handledare: Åke Persson
Examinator: Marcus Nordlund

Sammandrag

I denna uppsats undersöks den svenska översättningen av slanginslagen i *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* (2007), en roman av Junot Díaz. Att översätta slang kräver djupgående kunskap om såväl vokabulär som käll- och målspråkets respektive kulturer. Översättaren måste reflektera över huruvida slangen pekar på viss gruppstillhörighet, om den hör hemma på en särskild geografisk plats, vilka associationer den väcker, om den har kategoriserande funktioner, om den ska fungera komiskt eller informativt, etc. När dessa funktioner väl har etablerats, ska översättaren sedan överföra dem till målspråket, något som ställer avsevärda krav på översättaren.

Uppsatsen utgår från översättningsstrategier uppställda av Dorothea Hygrell i doktorsavhandlingen *Att översätta komik* (1997). Hygrells strategier tillämpas på valda slangexempel i Junot Díaz roman med fokus på både problematiska och lyckade aspekter i syfte att problematisera översättningen av slang. Tre översättningsstrategier undersöks: *övertagande*, *efterbildning* samt *ersättning*.

De slangexempel som analyseras pekar på översättningsproblem som kan uppstå i överföringen av slang från ett språk till ett annat. Ett sådant problem visar sig vara att översättningen av slang kan leda till störningar i läsoplevelsen, vilket kan bero på antingen bekymmersam användning av målspråklig slang, ovanliga språkliga konstruktioner eller ord och uttryck som är okända i målspråket. I de analyserade exemplen finns endast ett fåtal fall där alla funktioner överförs från KS till MS, medan huvuddelen av exemplen visar bortfall av antingen komisk effekt, själva slanguttrycket eller den karakteriserande funktionen. Analysresultaten visar på vikten av översättarens förmåga att identifiera slang i KS och hitta motsvarigheter på MS i syfte att bevara originaltextens expressivitet.

Nyckelord: översättning, slang, översättningsstrategier, Dorothea Hygrell, skönlitterär översättning, Junot Díaz.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Bakgrund.....	2
1.3 Metod och material	3
2. Teoretisk bakgrund.....	6
2.1 Vad är slang?	6
2.2 Att översätta slang	8
2.3 Översättningsstrategier	9
3. Analys	13
3.1 Övertagande.....	13
3.2 Efterbildning.....	17
3.3 Ersättning.....	23
4. Sammanfattning och avslutande diskussion	30
Käll- och litteraturförteckning.....	34

1. Inledning

Ämnet för denna uppsats är slang och mer specifikt hur användningen av slang kan överföras i översättningen från *källtext* (i fortsättningen ofta *KT*) till *måltext* (i fortsättningen ofta *MT*). Uppsatsen ägnas slangord och -uttryck som förekommer i Junot Díaz roman *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* och översättningen av dessa i den svenska översättningen *Oscar Waos korta förunderliga liv*, av Niclas Hval.

Slang är ett fenomen som de flesta känner igen när de väl hör det, men ändå är det ett språkbruk som är svårt att definiera och avgränsa. Översättningen av slang ställer stora krav på översättaren, som måste ta hänsyn till slangens sociala funktioner och lingvistiska kännetecken såsom stilnivå, grupp tillhörighet, geografisk tillhörighet samt ålder (Stolt 2010:8). Det torde därför vara av intresse att undersöka vilka svårigheter som uppkommer vid överföringen av slang från ett språk till ett annat.

1.1 Syfte

Uppsatsen utgår från översättningsstrategier uppställda av Dorothea Hygrell i doktorsavhandlingen *Att översätta komik* (1997). Som avhandlingens titel antyder är Hygrells strategier avsedda för undersökning av översättning av komiska passager i skönlitteratur. Syftet med denna uppsats är att försöka tillämpa Hygrells översättningsstrategier på valda slangexempel i Junot Díaz *Oscar Waos korta förunderliga liv* (originaltitel *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao*) med fokus på både problematiska och lyckade lösningar för att problematisera översättningen av slang. Vidare kommer jag att undersöka tänkbara konsekvenser av de översättningsstrategier som används vid överföringen av slang från *källspråk* (i fortsättningen ofta *KS*) till *målspråk* (i fortsättningen ofta *MS*) i denna roman. I undersökningen kommer jag att analysera slangordens och -uttryckens

funktioner och deras effekter i både KS och MS i syfte att föra en diskussion om hur och när de valda översättningsstrategierna fungerar bra och mindre bra.

1.2 Bakgrund

Den dominikansk-amerikanske författaren Junot Díaz debutroman *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* utkom 2007. Boken är lika mycket en gripande familjesaga om den överviktige nörden Oscar och hans otursförföljda familj som snabbkurs i den dominikanske diktatorn Rafael Leónida Trujillos brutala regim. Oscar är en andra generationens invandrare med rötterna i Dominikanska republiken och bosatt i en förort till New Jerseys tredje största stad Patterson. Även om Oscar framställs som bokens huvudperson, handlar berättelsen lika mycket om hans rebelliska syster Lola och deras förbittrade mamma Belicia. Romanen rör sig fram och tillbaka mellan de tre familjemedlemmarna, mellan USA och Dominikanska republiken, samt mellan nutid och dåtid.

Under 2009 kom romanen ut i svensk översättning av Niclas Hval under titeln *Oscar Waos korta förunderliga liv*. Översättningen hyllades i flera recensioner för sin påhittighet och uppfinningsrikedom. Dagens Nyheters recensent skrev att ”översättaren Niclas Hval har gjort ett fantastiskt jobb med att fånga den råa gatuslangen, den töntiga nördvokabulären och den språkliga rytmen hos Díaz” (Håkansson [www]), medan Svenska Dagbladets recensent menade att ”Niclas Hval är värd all beundran för sin kreativa tolkning av Díaz [...] prosa” (Johansson [www]).

Den till synes allvetande berättarrösten tillhör Yunior, Lolas ständigt otrogna pojkvän, tillika Oscars rumskamrat på college. Junot Díaz har blivit mycket uppmärksammasad för den stämman han skänkt sin huvudberättare. Prosan går på högvarv och är översållad av samtida amerikansk slang, liknelser tagna ur sci-fi/fantasy-världen samt oöversatta spanska uttryck (ett litterärt exempel på *kodväxling* där talaren byter från ett språk till ett annat mitt i en fras; dessa uttryck översätts varken i KT eller i MT). Alla dessa stilistiska och språkliga särdrag används för att forma berättarens identitet och placera denne inom vissa specifika grupper. Kodväxlingen, där spanska ord och fraser slängs in i en diskussion som till största delen förs på engelska, placerar Yunior i en latinogemenskap, medan de många referenserna till ringvålnader och superhjältar framhäver hans hemvist i sci-fi/fantasy-världen.

Mycket av den slang Yunion använder har sina rötter i afroamerikansk engelska (även kallad African American English, AAE, eller African American Vernacular English, AAVE) och hiphopspråk. Exempelvis använder han ord som *nigger*, *brother*, *homeboy* och *player* som former av tilltal, utfyllnadsord som *yo* och *word* eller uttryck som *have game* (ha en viss stil och självförtroende) eller *them two was tight* (i betydelsen att två personer är väldigt nära vänner). Alla dessa exempel identifieras som afroamerikansk/hiphop-genomsyrad engelska i Smitherman (2006:20–48). Afroamerikansk engelska har sina rötter i ett språkligt motstånd skapat av förslavade afrikaner (Smitherman 2006:3) medan hiphopspråk grundas på urbana afroamerikanska normer, värderingar och populärkultur i opposition mot dominerande kulturella och lingvistiska normer (Morgan 2001:188). Yunions slang markerar såväl hans geografiska som socio-ekonomiska tillhörighet samt kan tolkas som motstånd och kritik mot härskande normer för vad som är ett accepterat (litterärt) språk. I boken *Slang – The People’s Poetry* skriver Michael Adams:

[Y]ou can’t credibly write things like, ”Catherine the Great wore mad bling at her coronation” [...]. To use slang effectively, that is, appropriately within a group-defined social circumstance [...], you have to grasp intuitively what works, what credibly identifies you with the conversational group [...] (2009:94)

Adams menar alltså att slang har sin givna plats i vissa grupper och att använda slang i fel sammanhang resulterar i stilbrott som direkt får negativa följder för talarens trovärdighet. Slanganvändningen i *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* kan dock tolkas som just en kritik mot denna föreställning.

Att översätta slang kräver djupgående kunskaper om såväl vokabulär som källspråkets och målspråkets respektive kulturer (Stolt 2010:11), och sådan översättning ställer därför avsevärda krav på översättaren.

1.3 Metod och material

I resultatdelen av denna uppsats kommer slangord och -uttryck ur romanen *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* och deras svenska översättning att undersökas. Som framgår av föregående bakgrundsbeskrivning är Junot Díaz roman en bok oerhört rik på slang som jag anser passar särskilt bra för en diskussion om översättnings-

strategiers praktiska tillämpning på slangöversättning. Genom analys av den översatta texten kommer jag att konstatera eventuella förändringar i måltexten gentemot originalet och undersöka om effekter har fallit bort, tillkommit eller förändrats.

Översättning av slang tycks inte vara ett ämne som har undersökts särskilt mycket inom översättningsforskningen. En anledning kan vara att slang främst är ett talspråkligt fenomen vilket i sig begränsar dess användning i skrift och därmed forskningen (Stolt 2010:6). Den forskning om slang som har gjorts rör sig främst på undertextningens fält (se exempelvis Mads Holmsgaard Eriksen och Lena Hamaida) men på grund av film- och TV-mediets tekniska restriktioner – begränsad lästid och teckenanvändning – anser jag att typologier för analys av undertextningsstrategier (exempelvis Henrik Gottliebs) inte kan appliceras direkt på studier av slang. Jag har därför istället valt att undersöka materialet i enlighet med den analystypologi som lagts fram av Dorothea Hygrell i doktorsavhandlingen *Att översätta komik* (1997). Hygrell har undersökt funktionsförändringar i tyska översättningar av svensk skönlitteratur med fokus på passager med komiska funktioner.

Hygrell grupperar översättningsstrategierna i fyra grundtyper: *uteslutning*, *övertagande*, *efterbildning* och *ersättning*. Jag har i stort övertagit Hygrells typologi men gjort Anpassningar i kategorierna för att bättre anpassa dem efter materialets speciella karaktär. Typologin kommer att beskrivas ingående nedan.

Det undersökta materialet har organiserats utifrån de använda översättningsstrategierna, och jag kommer att beskriva det som händer under översättningsprocessen främst i förhållande till dessa strategier.

Undersökningsmaterialet består av exempel på slangord och slanguttryck som har valts ut för att representera de olika översättningsstrategierna. Slangen är hämtad från de delar av romanen som skildras av Yuniors, romanens huvudberättare tillika den berättarröst som mest använder slang i sitt språk. Den andra berättarrösten, tillhörande Oscars syster Lola, återfinns i två korta kapitel och är mycket mer sparsmakad med sitt slangbruk.

Det undersökta materialet ger exempel på både mindre lyckade och framgångsrika översättningar i relation till de valda strategierna. Eftersom undersökningsmaterialet var mycket stort, drygt 400 slangexempel, blev jag tvungen att begränsa analysunderlaget. Jag började med att dela upp exemplen utifrån de fyra översättningsstrategier som Hygrell ställer upp i sin avhandling. Följande steg blev att sälla bland de olika exemplen.

Det som gallrades bort bestod av antingen slang som inte passade in i Hygrells typologi eller slang som får sägas ha vedertagna översättningar. Jag valde bort slang som består av svordomar, t.ex. *motherfucker*, *dick-sucker*, förstärkningsord som *fucking* (som i *really fucking smart*). Vidare valde jag bort idiomatiska uttryck som har vedertagna svenska översättningar, t.ex. *real as shit – verklig som fan* eller *didn't care two shits about – inte brydde sig ett piss om*. Också idiomatiska uttryck som översatts med det som Rune Ingo kallar *förklarande normaluttryck* (2007:145) har valts bort. Denna översättningsstrategi är visserligen mycket problematisk men jag menar att den också är mindre komplex än de strategier jag kommer ta upp i analysen.

Nästa steg blev att kontrollera återstående slangöversättningar mot slangordböcker och sökmotorer som Google och Språkbankens Korp. Här visade det sig att vissa av slangexemplen gav få, om ens några, träffar. Detta resultat fick mig att undra om inte dessa översättningar kunde orsaka problem som störningar i "läsflytet" hos målspråkläsarna, varför jag bestämde mig för att välja ut dessa exempel till analys. Återstående exempel utgörs av sådana som består av kulturellt bundna begrepp och som också kan tänkas orsaka bekymmer i överföringen från ett språk till ett annat. Syftet med de utvalda exemplen är att belysa och problematisera respektive översättningsstrategi. För att få en mer balanserad bild av strategierna valde jag även ut några fall som åskådliggör hur dessa kan se ut när de använts framgångsrikt.

Vilka ord och uttryck som är slang i KT har definierats främst med hjälp av *Urban Dictionary.com*, ett amerikanskt webbaserat uppslagsverk för slanguttryck. Webbsidan liknar Wikipedia i det att den är byggd och redigerad av användarna. Med tanke på den fart med vilken slang uppkommer är *Urban Dictionary* ett utmärkt sätt att hitta slangord och slanguttryck som ännu inte har hunnit tryckas i ordböcker. Då användarna kan rösta på varandras inlägg utifrån den definition de tycker mest stämmer överens med den egna användningen, tycks *Urban Dictionary* vara en trovärdig källa till slangdefinitioner. Mer etablerad engelsk slang har också slagits upp i exempelvis Jonathon Greens *The Cassell Dictionary of Slang* (1998).

För definitioner av svensk slang har jag använt *Norstedts svenska slangordbok* samt en svensk version av *Urban Dictionary: Slangopedia.se*. Jag har även konsulterat Thorbjörn Nilssons *Amerikansk slanglexikon* (2009) för möjliga översättningar. I de fall där den svenska slangen inte har gått att finna i varken ordböcker eller på *Slangopedia* har jag fått förlita mig på sökmotorn Google.

2. Teoretisk bakgrund

I detta kapitel kommer jag att redovisa teori kring det svårdefinierade begreppet slang samt beskriva den problematik som uppstår vid översättningen av slang. Vidare kommer jag att ingående presentera de kategorier för översättning av komik som Dorothea Hygrell ställt upp samt förklara hur jag har anpassat dem till just översättning av slang.

2.1 Vad är slang?

Nationalencyklopedin definierar slang som ett ”vardagligt språkbruk som ligger på en stilistisk nivå under det neutrala språkets” (NE [www]). Connie Eble, professor i engelska, föreslår i boken *Slang & Sociability*, där hon undersöker slanganvändningen bland amerikanska universitetsstudenter, en egen slangdefinition:

Slang is an ever changing set of colloquial words and phrases that speakers use to establish or reinforce social identity or cohesiveness in society at large. (Eble 1996:11)

Eble håller alltså med NE om slangfenomenets vardagliga natur men hennes definition lyfter också fram de sociala aspekter som återfinns hos slang. Slang, enligt Eble, etablerar en social identitet för både talare och de personer med vilka hen interagerar. Michael Adams instämmer i boken *Slang – The People’s Poetry*, där han menar att användningen av slang har följande funktioner:

[...] to identify members of a group, to change the level of discourse in the direction of informality and to oppose established authority. (Adams 2009:16)

Anledningarna till att man väljer att uttrycka sig genom att använda slang är åtskilliga och beroende av situation och person. I boken *The Life of Slang* (2012) räknar Julie Coleman upp så många som 26 olika

funktioner hos slang. Denna uppdelning är oerhört detaljerad men funktionerna kan i stort sammanfattas i den lista Adams presenterar: slang markerar grupptillhörighet och/eller motstånd mot auktoriteter samt bidrar till otvungna samtal. Coleman lägger till att slang kan användas för att framhäva talarens individualitet, för att talaren ska kunna uttrycka sig mer färgstarkt än vad standardspråket tillåter, för att ange en humoristisk ton eller för att talaren upplever att det går fortare att uttrycka sig genom slang än genom standardspråket (Coleman 2012:107–108).

Men hur kan man fastställa vad som faktiskt är slang? Eble nämner forskarna Bethany Dumas och Jonathan Lighter som föreslår fyra kriterier för att identifiera slang (Dumas & Lighter 1978:14–16 i Eble 1996:12):

1. Its presence will markedly lower, at least for the moment, the dignity of formal or serious speech or writing.
2. Its use implies the user's special familiarity either with the referent or with that less statusful or less responsible class of people who have such special familiarity and use the term.
3. It is a tabooed term in ordinary discourse with persons of higher social status or greater responsibility.
4. It is used in place of the well-known conventional synonym, especially in order a) to protect the user from the discomfort caused by the conventional term or b) to protect the user from the discomfort or annoyance of further elaboration.

I korthet kan man säga att användningen av slang, enligt dessa fyra uppställda kriterier, gör att kommunikationen blir mer informell och otvungen, signalerar förtrogenhet med terminologin eller användarna, att det uppfattas som ett tabuuttryck bland personer som själva inte använder slang samt att det är ett synonym till ett redan etablerat ord som talaren inte vill använda, alternativt att det används därför att talaren vill undvika att utveckla och förklara det hen säger.

Jag ska illustrera detta definitionsschema med ett exempel från *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao*. I meningen "Should have [...] told him that shit was going to be cool [...]" (Díaz 2007:189) skapar *shit* informalitet, det signalerar att talaren känner sig bekväm med de tilltalade, det är ett tabuord och det används som en sammanfattning av något som redan har hänt men som talaren inte vill gå in i detalj på. Dumas & Lighter menar att när ett ord eller ett uttryck uppfyller minst två av dessa kriterier kommer en lingvistiskt känslig åhörare att reagera på ett visst sätt och definiera språkbruket som slang (Dumas & Lighter 1978:14–16 i Eble 1996:12).

Trots svårigheter med att definiera termen har slang ändå vissa karakteristika. Slang är kortlivad, uppfinningsrik, förändras ständigt och skapar gruppidentitet – vetenskapen om vilka ord och uttryck som kan användas och vilka som inte alls passar. Slang är för det mesta talspråklig. Den hör hemma i det talade språket och skrivs sällan ner. Framför allt definieras slang av social kontext och situation (Eble 1996:12–20). Robert Stolt tillägger att slang kännetecknas av att avvika från standardspråket samt av att vara vitsig, humoristisk, fantasifull, kreativ och spontan (Stolt 2010:8). Vidare kan det kännas igen på att det oftast konstrueras med hjälp av metaforer (Stolt 2010:16, Adams 2009:xii). Det bör också tydliggöras att slang visserligen initialt skapas av endast en person men officiellt anses ett uttryck inte vara slang förrän en större grupp människor använder det (Coleman 2012:112).

2.2 Att översätta slang

Som nämnts i avsnitt 2.1 ovan är slang främst ett talspråkligt fenomen. Ur ett översättarperspektiv innebär detta att den mesta slangen som översätts förekommer i filmer och tv-serier. I skönlitteratur används slang oftast som ett stildrag och förekommer främst i dialogform, en teknik författaren utnyttjar för att antyda egenskaper hos sina karaktärer (Stolt 2010:9).

I teorin är det översättarens uppgift att översätta slanguttryck på ett sätt som passar målkulturen och dess värdesystem, samtidigt som översättningen reproducerar källkulturen (i detta fall den amerikanska) och dess värdesystem (Stolt 2010:25). Vidare är översättningen av slang oerhört krävande, eftersom översättaren inte enbart behöver känna till slangen, utan hen måste också ta reda på om MS innehåller begrepp som liknar KS slang (Fawcett 1997:118).

Efter att ha identifierat slangen behöver översättaren bestämma sig för relevanta och passande uttryck på MS som antingen härrör från samma tid som när källtexten skapades eller innefattar de senaste uttrycken, beroende på vilken effekt översättaren försöker uppnå. Utan detta förlorar den översatta texten sitt stilistiska värde. Vid översättningen av en text med många slangelement tar översättaren flera risker, eftersom texten riskerar att förlora sin expressivitet och det arbete som hyllats på källspråket kan förlora i värde i målkulturen (Stolt 2010:11).

Lena Hamaida (2007) understryker vikten av att slang överförs till måltextern och menar att översättarens uppgift är att inkludera de ledtrådar om en rollfigurs identitet som finns kodade i deras tal och att

översättaren ska bestämma om och hur denna information kan användas för att uttrycka samma betydelse på MS:

[I]f no attempt is made to include this information in the Target Language subtitle then important elements of characterization, which may also be essential to the plot development in the film, may be lost (Hamaida 2007:2).

Om en översättare alltså inte försöker eller inte kan eller misslyckas med att återge den attityd som finns inbäddad i talarens ordval och uttryck så som de förekommer på KS, riskerar MT att förlora sin effekt i målspråskulturen. Talaren använder sitt språkbruk för att markera attityd och identitet och dessa element kommer att gå förlorade om de inte kan överföras till MS (Hamaida 2007:2). Detta innebär att översättaren måste vara medveten om allting talaren kommunicerar gällandes vokabulär, stilnivå och språkbruk. När det gäller slang måste översättaren uppfatta slang på KS och överföra den till MS. Utan slang kanske rollfiguren uppfattas annorlunda av mottagarna.

2.3 Översättningsstrategier

Den ideala översättningen vore naturligtvis den i vilken alla originalets drag återges. Principiellt borde gälla att alla textfaktorer och funktioner i KT ska överföras till eller återskapas i MT. Exempel på sådana faktorer är: denotation, konnotation, association, disposition, ljudbild; stämning och stilnivå; funktioner av komisk, värderande, kritiserande och informerande karaktär (Hygrell 1997:71–72). I praktiken är det dock mycket svårt att bevara alla faktorer och funktioner i en källtext. Översättaren måste därför med hjälp av en medveten eller omedveten analys avgöra vilka element som främst ska/kan bevaras. Hen bör eftersträva att textens helhet bevaras, trots ändrade eller borttagna element, så att inga stilbrott förekommer i texten. Minimikravet som ställs på en översättning måste vara att den ”flyter”, dvs. att den fungerar utan störningar (ibid.).

I de översättningsanalyser som redovisas i kapitel 3 har jag valt att undersöka exempel som ställer krav på översättaren och bortse från sådana som har närmast vedertagna översättningsmotsvarigheter: *get jumped – få spö* eller *crib – lya* för att nämna några. I analyserna kommer jag att undersöka hur exemplen passar in i vald översättnings-

strategi samt klarlägga vilka textfaktorer och funktioner som bevaras alternativt faller bort.

Analysen av slang i denna uppsats kommer, som nämnts i avsnitt 1.1 ovan, att utgå från de översättningsstrategier Dorothea Hygrell ställer upp i avhandlingen *Att översätta komik* (1997). I sin avhandling undersöker Hygrell inte enbart den komiska funktionen i sina valda textpassager utan även karakteriserande funktioner, ljudbildsfunktioner, instrumentella funktioner etc. Hygrell analyserar heller inte enstaka ord utan undersöker längre textpassager där hon granskar kontext, konnotationer, funktioner och effekter. Eftersom slang oftast inte består av enstaka ord utan snarare av fraser samt att dess användning och begriplighet är knuten till textens kontext, finns det goda skäl för att använda Hygrells översättningskategorier för att undersöka översättningen av slang.

Vidare undersöker Hygrell överföringen av komiska funktioner från KS till MS med fokus på vilka ändringar som överföringen resulterar i. Hygrell indelar sitt undersökningsmaterial i strategier som beskriver hur översättaren behandlar originaltexten. Dessa strategier är indelade i fyra grupper, som i sin tur delas in i underkategorier vid behov. Hygrells kategorier är mer detaljerade än mina anpassningar, men på grund av plats- och tidsbegränsning har jag valt att modifiera strategierna. De strategier mina analyser behandlar ser därför ut som följer.

Den strategi som benämns *uteslutning*, där slang utesluts helt eller delvis, har jag valt att inte använda i denna uppsats. Anledningen till detta beslut är att den översatta texten dels utesluter oerhört lite slang, dels utesluter främst förstärkningsord som *shit*, *motherfucker* eller *fuck-ing*, alltså slangexempel som jag från början hade tänkt bortse från eftersom de inte ställer alltför stora krav på översättaren. De få uteslutningar som översättaren gör påverkar dessutom inte texten nämnvärt, eftersom lejonparten av slangen fortfarande överförs från KT till MT. Här är det alltså varken tal om att stil eller fiktiva personers karakterisering förändras genom uteslutning. Uteslutningsstrategin kunde med andra ord inte appliceras framgångsrikt på undersökningsmaterialet.

Normalfallet vid översättning är att källspråkliga element överförs till målspråkliga element. I översättningsstrategin *övertagande* blir element inte översatta utan övertas i den målspråkliga texten i samma språkliga form som i originaltexten. Vanligtvis handlar det om person- och ortnamn eller specifika maträtter och företeelser som är en del av källkulturen och inte kan/behöver anpassas till den målspråkliga kulturen, exempelvis finskans *sauna* (Ingo 2007:159). Det kan också handla

om direktlån från ett annat språk, till exempel engelskans *playboy* som på svenska övertagits med samma yttre form och samma betydelse.

Strategin kan dock även användas när textelement har en funktion som är knuten till ljudbilden eller när element i originaltexten står på ett annat språk än KS (Hygrell 1997:97). I det sistnämnda fallet är det inte självklart i vilken form dessa enheter ska överföras; regeln ”källspråkliga element överförs till målspråkliga element” erbjuder ingen hjälp. Enligt principen att översättning ska sträva efter att bevara originalets funktioner i så hög grad som möjligt bör det som är begripligt för originalets läsare vara begripligt för måltextens läsare; även egenskaper som att vara främmande eller att väcka associationer som förknippas med ett visst språk bör bevaras (Hygrell 1997:97).

Den tredje översättningsstrategin har Hygrell valt att kalla *efterbildning*. Strategin innebär att KT:s denotation och konnotation efterbildas på MS och den är enligt Hygrell en slags grundstrategi för översättning av litterära texter (1997:126). Ett vanligare namn för denna strategi är *ordagrann översättning*. Hygrell väljer i sin avhandling att byta ut begreppet *ordagrann översättning* mot *efterbildning* eftersom hon menar att den förstnämnda termen förespeglar exakthet. Då det inte alltid är klart om en ”ordagrann” översättning bör bevara den bokstavliga eller den överförda betydelsen anser hon efterbildning vara ett mer adekvat begrepp (1997:126).

Hygrell räknar upp tre typer av efterbildning i sin avhandling: efterbildning av textställen som bygger på sådan källkulturell kunskap som inte kan förutsättas hos måltextläsaren, efterbildning som leder till en ovanlig språklig konstruktion i måltexten och slutligen reducerande efterbildning som leder till en MT vilken jämfört med originaltexten saknar en dimension (t.ex. faller slangmarkering eller dubbeltydighet bort) (1997:126–127). Mitt undersökningsmaterial kommer att analyseras utifrån dessa tre underkategorier men däremot kommer materialet inte att sorteras i olika grupper, eftersom många exempel ofta passar in i alla tre typerna av efterbildning.

Den sista översättningsstrategin benämns *ersättning*: källspråkligt och källkulturellt material ersätts med målspråkliga element som inte utgör en motsvarighet på det denotativa planet. Hygrell menar att ersättning är den strategi där översättarens kreativa arbete blir tydligast (1997:193). Översättaren kan utnyttja material som redan finns i målkulturen och t.ex. kan källspråkliga slanguttryck ersättas med målspråkliga sådana och företeelser som är okända i målkulturen kan ersättas med sådana som är kända. Hygrell menar att i målkulturen kända element inte bör vara ett typiskt fenomen i målkulturen, eftersom

detta skulle åstadkomma en *adaption*, en kulturell anpassning, istället för en ersättning. Idealfallet är ersättning med element som är känt både i käll- och målkulturen (Hygrell 1997:194). Hygrell listar återigen tre underkategorier för denna strategi: ersättning med en i målkulturen känd företeelse, ersättning med ett fast formulerat målspråkligt uttryck och slutligen ersättning med en ny textpassage (1997:193). Den sista underkategorin är inte relevant för analyskapitlet i denna uppsats. Däremot kommer mitt undersökningsmaterial att analyseras med beaktande av de två första underkategorierna.

3. Analys

I denna del av uppsatsen kommer jag att analysera exempel på källspråkliga slangord och -uttryck i *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* och deras svenska översättning i *Oscar Waos korta förunderliga liv*. Analysdelen är uppdelad i underkapitel som vardera kommer att behandla de tre översättningsstrategierna: *övertagande*, *efterbildning* och *ersättning*, se avsnitt 2.3 ovan. De utvalda slangexemplen presenteras först på KS och sedan i MS. Kursiveringarna i exemplen är original, medan markeringarna med fet stil är mina.

3.1 Övertagande

Som nämns i avsnitt 2.3 ovan används övertagandestrategin främst vid överföring av namn och kulturspecifika företeelser som då behåller sin betydelse och yttre form på MS. Hygrell beskriver ytterligare ett par användningsområden för denna strategi. Exempelvis finns det anledning att använda övertagande för att bevara en funktion hos textelementet som är knuten till ljudbilden (Hygrell 1997:97) – som i fallet med följande övertagande:

(1a) **Fukú**. He rolled the word experimentally in his mouth. ***Fuck you.***
(s. 304)

(1b) **Fukú**. Han lät ordet prövande rulla runt i munnen. ***Fuck you.***
(s. 321)

Fukú (namnet på den förbannelse som Oscar menar förföljer hans familj) och *fuck you* skapar här en allitteration samt en ljudlikhet som inte går att återskapa med hjälp av en svensk översättning. Att översätta passagen med ”Fukú. Han lät ordet prövande rulla runt i munnen. Dra åt helvete”, som är den vanligaste översättningen av svordomen *fuck you* (Nilsson 2009:100), skulle resultera i ett bortfall av dels ljudlikhet, dels den kontextuella förståelsen av passagen. Den infogade meningen

mellan *fukú* och *fuck you* förklarar ljudassociationen, något som inte alls skulle framgå i en översättning av *fuck you* med *dra åt helvete*. Svordomen *fuck you* torde numera vara ett internationellt uttryck och är sannolikt begripligt för en svensk läsarkrets. Översättningen bevarar härmed källtextens stilistiska värde. Användningen av slang i denna passage har även en karakteriserande funktion. Genom att be fukún att dra åt helvete visar Oscar att han förvandlas från en människa som tyst har accepterat sin lott i livet till en person som inte längre tänker låta en förbannelse diktera hans fortsatta liv. Denna karakteriserande funktion hade bevarats vare sig *fuck you* behållits eller översatts med *dra åt helvete*, men genom övertagandestrategin överförs såväl karakteriseringen som den ljudbild som är knuten till textstycket.

Övertagandestrategin kan också användas vid de tillfällen då element i originaltexten står på ett annat språk än KS (Hygrell 1997:97). I romanen återfinns en passage där Oscar och hans vän befinner sig i ett japanskt köpcenter där Oscar och vännen är de enda icke-japanerna på plats. För att beskriva detta använder författaren ett japanskt ord som betyder *utlänning* eller *icke-japan*:

(2a) [They were] the only **gaijin** in the whole joint. (s. 48)

(2b) [De var] de enda **gaijinerna** på hela stället. (s. 60)

Ordet *gaijin* är att jämföra med spanskans *gringo* som har samma ursprungliga betydelse av *utlänning*, *främling*. Ordet återfinns i amerikansk slang (Urban Dictionary [www]), men de få exempel på en svensk användning jag hittade, dels genom Google, vilka bestod av blogginlägg från personer på besök i Japan som alltså definierade sig själva som *gaijin*, dels genom Språkbankens Korp (www), som hade nio träffar på ordet. Det är troligt att personer med intresse för japansk kultur känner till uttrycket men för den stora majoriteten tycks *gaijin* vara närmast okänt på MS – ändå har översättaren valt att behålla det främmande ordet. I just denna passage innehar slangen de funktionerna att den dels skapar tillhörighet mellan de som känner till uttrycket (vilket i romanens kontext signalerar ett intresse för japansk populärkultur) men stöter ut de som inte förstår, dels ger färg och uttrycksfullhet åt texten. Ordet *gaijin* kan också sägas ha en karakteriserande funktion för platsen de fiktiva personerna befinner sig på. Genom att behålla ordet översatt (men kompletterat med svensk böjning) bevaras slangens gruppstillhörighetsskapande funktion. Men med tanke på att ordet är så pass främmande i MS riskerar övertagandet att resultera i en störning av läsoplevelsen. Ett alternativ hade varit att översätta *gaijin*

med *icke-japaner*. Denna lösning hade dock medfört ett slangbortfall och slangens funktioner hade därmed gått förlorade.

Just störningar i läsoplevelsen är ett problem med övertagandestrategin. Nedan följer ett exempel där övertagandet sannolikt orsakar ett brott i läsflödet:

(3a) He himself survived any number of **gank-attempts**, and after each shoot-out, after each drive-by, he always combed his hair and straightened his tie, a dandy's reflex. (s. 122)

(3b) Han överlevde själv ett antal **gank-försök**, och efter varje eldstrid, efter varje drive-by-skjutning, drog han en kam genom håret och rättade till slipsen i en dandyreflex. (s. 136)

Passagen beskriver en av Trujillos hantlangare som i romanen rätt och slätt kallas Gangstern. Uttrycket *gank* härstammar från dator- och TV-spelsvärlden där det är vanligt förekommande i så kallade MPG-spel, *multiplayer games*, där flera personer är med och spelar samtidigt. *Gank* är i sammanhanget en sammansättning av *gang kill*, vilket innebär att flera personer samlas i ett gäng som sedan dödar en motståndare (Urban Dictionary [www], Nilsson 2009:106). Som amerikansk slang har det vissa konnotationer till afro-amerikansk gängkultur (Urban Dictionary [www]). På svenska hittade jag termen *gank* på några få spelfora. Fler träffar får man om man böjer ordet enligt svenska morfologiska regler: *gankad* och *ganka*. *Gank* är en term som tycks vara mycket okänd i målkulturen utanför spelkretsar. Det är mycket troligt att en läsare av MT inte begriper vad som åsyftas med *gankförsök*, men man kan också föreställa sig att även uttrycket *gank-attempts* är problematiskt. Ställer man sig bakom tanken att översättningen bör erbjuda målspråkläsaren samma upplevelser som källspråkläsaren, är kraven för denna tanke uppfyllda. Man kan däremot även föreställa sig att källspråkläsare har större chanser att känna till uttrycket *gank*, eftersom det används mycket mer flitigt i källspråskulturen än i målspråskulturen. Uttrycket kan möjligtvis också förstås utifrån själva kontexten, där uttryck som *eldstrid* och *drive-by-skjutning* fungerar som explicitgörande tillägg till *gankförsök*.

Till sist ett exempel på ett övertagande som troligtvis inte orsakar några större problem för målspråkläsarna. Passagen berättar om besvärjelsen *zafa*, som av vissa dominikaner används för att bekämpa förbannelsen *fukú*:

(4a) There are people, though, like my tío Miguel in the Bronx who still zafa everything. He's **old-school** like that. (s. 7)

(4b) Men det finns folk, tío Miguel i Bronx till exempel, som fortfarande lägger en zafa på allt. Han är **oldschool** på det viset. (s. 17)

Old-school är ett uttryck som ursprungligen användes om någon som inte hängde med i de nya strömningarna; man kunde säga om en person med ett omodernt sätt att tänka att *he is of the old school* (Longman 1984: 1115). Under senare tid har ordet ändrat betydelse till att beteckna något från en tidigare era som betraktas med stor aktning och respekt, även om det fortfarande kan användas nedsättande (Urban Dictionary [www]). Uttrycket användes under 1990-talet främst i anslutning till hänvisningar till 1970- och 1980-talets hiphop, och det är möjligt att den nyare, positiva, definitionen av *old-school* har sina rötter i det som kallas *old-school hip hop* eller *old skool* (Smitherman 2006:38).

I svenskan är ordet ett direktlån som alltså har behållit inte bara sin betydelse utan också sin yttre form. Det är dock inte ett ord som har fått en officiell plats i svenska språket (till skillnad från det tidigare exemplet *playboy*, se avsnitt 2.3 ovan, som finns upptaget i Svenska Akademiens ordlista) och används därför främst av en yngre generation. En svensk motsvarighet skulle kunna vara uttrycket *av den gamla skolan* (Nilsson 2009:195), som ju kan användas såväl positivt som negativt, men översättaren har valt att överföra slangen direkt. Risken att en äldre generation inte förstår vad ordet betyder kan antas vara minimal, eftersom det källspråkliga uttrycket består av två mycket grundläggande ord som torde vara begripliga även för någon med begränsade engelskkunskaper samt på grund av dess nära släktskap med en svensk ordagrann översättning. Slangen i KT har en viss komisk funktion i mötet mellan den moderna slangen och det föråldrade uppträdandet och bibehålls med största sannolikhet genom detta övertagande.

Sammanfattningsvis har analysen visat att övertagandestrategin har använts framgångsrikt för att behålla ljudbilden hos ett textelement, allt i enlighet med Hygrell (1997). Vidare utnyttjades strategin i fall där ett textelement står på ett annat språk än KS, exempelvis *gaijin*, i exempel 2 ovan. Här kan man diskutera om den målspråkliga texten hade dragit nytta av att slangen översattes med förklarande normaluttryck. I *gaijin*-exemplet finns möjligtvis en poäng i att bevara det främmande inslaget just på grund av dess exotiska drag och samband med miljön i vilken bokens karaktärer befinner sig. Men till skillnad från uttryck som *gringo* eller Ingos exempel *sauna* är *gaijin* ännu inte ett vedertaget begrepp i Sverige. Ordets obegriplighet kan därför skapa förvirring och därmed

orsaka störningar i läsoplevelsen. Att en översättning fungerar utan störning är trots allt ett minimikrav för översättning (Hygrell 1997:71–72).

Hygrell menar dock också att vissa störningar i läsoplevelsen, exempelvis på grund av att främmande element förekommer i texten, kan accepteras i översatta skönlitterära texter (1997:114). Men främmande element får inte leda till att den översatta texten blir obegriplig för en genomsnittlig läsare. Översättaren behöver fundera över vilken effekt översättningen får för läsare som inte är hemmastadda med KS och dess slang; möjligen kan översättaren överskatta måltextläsarnas förmåga att sluta sig till betydelsen av de okända orden. Strategin *övertagande* bör därför tillämpas med viss försiktighet. Måltextläsarens perspektiv måste vara centralt för bedömningen av de främmande ordens effekter. Risken är annars stor att måltexten inte uppfyller det grundläggande kravet att översättning ska vara en koherent text utan brott – i varje fall utan andra brott än som uppträder i originaltexten.

3.2 Efterbildning

I översättningsstrategin efterbildning efterbildas denotation och konnotation i KT på MS. *Efterbildning* av den språkliga formen leder visserligen till formell likhet men kan ändå innebära en funktionsförändring. Kommande exempel har valts ut för att exemplifiera vad som sker med, främst, idiomatiska slanguttryck när de återges på MS. Endast sådana fall undersöks där valet att använda efterbildningsstrategin inte är självklart. Som nämns i avsnitt 2.3 ovan delade Hygrell in efterbildningsstrategin i tre underkategorier: efterbildning av källkulturellt material, efterbildning som leder till en ovanlig språklig konstruktion på MS och reducerande efterbildning. Själv har jag valt att slå ihop dessa underkategorier, eftersom de så ofta går in i varandra. I följande exempel, där Yunion beskriver flickvännen, tillika Oscars syster Lola, uppmärksammas en slangöversättning som efterbildar kulturellt material som inte kan förutsättas vara bekant för läsaren av måltexten.

(5a) [She had] the skinniest upperbody married to a pair of **Cadillac hips**... (s. 168)

(5b) [Hon hade] en supertanig överkropp som gick över i ett par **Cadillachöfter**... (s. 183)

Just för *Cadillac hips* finns det ingen träff i Urban Dictionary (www), däremot för det närbesläktade *Cadillac azz (ass)*, ett uttryck som används om en kvinna med en snygg bakdel som svänger väldigt mycket på den, och i förlängningen höfterna, när hon går. Anledningen till att en sådan gång förknippas med bilmärket Cadillac förklaras vara att bilen är känd för att kräva stor svängradie (Urban Dictionary [www]). Det finns alltså en praktisk förklaring till detta uttryck som man i källkulturen dock inte nödvändigtvis behöver ha kännedom om, eftersom uttryckets betydelse kan vara bekant ändå. I målkulturen blir det dock omöjligt att förstå vad som menas med *Cadillac höfter* utan att veta något om hur stora svängar bilmodellen kräver, vilket bör resultera i störningar i läsoplevelsen.

Som jag också nämnde i avsnitt 2.3 ovan har de underkategorier Hygrell ställt upp för efterbildningsstrategin en tendens att gå in i varandra i alla fall när det gäller slang. I detta exempel leder översättningsstrategin även till att en dimension av originaltexten saknas i måltextern, nämligen slangen. Eftersom målspråkläsarna inte känner igen uttrycket som slang torde det istället framstå som en metafor författaren har uppfunnit själv, ett bevis på Díaz förmåga att berika språket. Som Coleman påpekar är ju slang inte slang förrän det används att en grupp människor (2012:112). På MS finns det inget som heter *Cadillac höfter*, alltså kan uttrycket tekniskt sett inte räknas som slang på svenska. Genom översättningsstrategin faller slangdimensionen bort i MT. Lena Hamaida menar att slang används för att karakterisera en fiktiv person och att språkbruket markerar attityd och identitet (2007:2). Om slangdimensionen försvinner ur MT, kan detta påverka hur rollfiguren uppfattas av läsarna.

Eftersom slang kännetecknas av nyskapande och fantasifullhet kan en efterbildning av slanguttryck tyckas vara en okomplicerad översättningsstrategi. Strategin kan dock leda till ovanliga språkliga konstruktioner, som inte heller blir identifierade som slanguttryck. I denna passage har Yunion blivit misshandlad på gatan och Lola tar hand om honom:

- (6a) She was the one who took care of my sorry ass. Cooked, cleaned, picked up my classwork, got me medicine, even made sure that I showered. In other words, **sewed my balls back on**... (s. 168)
- (6b) Det var hon som tog hand om mitt patetiska arsle. Lagade mat, städade, tog med läxor, hämtade medicin – hon såg till och med till att jag duschade. Hon **sydde** med andra ord **fast min pung igen**... (s. 182)

Uttrycket *sewed my balls back on* befinner sig i en slangmässig gråzon. Å ena sidan är det slang om man utgår från Dumas & Lighters definitionsschema. Uttrycket markerar en låg nivå av formalitet (punkt 1), använder en tabubelagd term (punkt 3) samt används istället för en mer konventionell synonym, exempelvis en mer vedertagen fras om att återfå sin ”maskulinitet” (punkt 4). Å andra sidan är slang inte slang, förrän uttrycket används av en större grupp. Jag har valt att definiera uttrycket som slang därför att det bygger på ett mer konventionellt slanguttryck samt därför att dess översättning är problematisk.

Det engelska uttrycket är en lek med uttrycket *have balls* i betydelsen ’våga, vara modig, kaxig, djärv, maskulin’ och motsatsen *not have balls* vilket betyder ’vara feg’ (Green 1998:51–52). Det Yunion vill förmedla med sin slang är att Lola skötte om honom så väl att han återfick den maskulinitet han förlorade genom att utsättas för en misshandel. Så även om just uttrycket *sewed my balls back on* är specifikt för denna roman har det rötterna i ett välkänt slanguttryck. Ett svenskt alternativ är uttrycket *att ha stake* (Nilsson 2009:27). I och med att det svenska motsvarande uttrycket för samma känsla fokuserar på en annan del av de manliga genitalierna blir resultatet att läsoplevelsen störs då man inte känner igen uttrycket som används i översättningen. Att på svenska säga att *hon sydde fast min pung igen* riskerar att tolkas bokstavligt. Ett bättre alternativ, istället för den befintliga översättningen, hade varit att byta ut *pung* mot *stake*. Även om uttrycket *sy fast staken på mig igen* även den är främmande på MS är den mer begriplig än nuvarande lösning och metaforen är lättare att tolka. Eftersom översättningen riskerar att inte kännas igen som slang kan översättningsstrategin bidra till att denna dimension försvinner från textpassagen.

Ytterligare ett uttryck med *balls* skapar en ovanlig målspråklig konstruktion genom efterbildningsstrategin:

(7a) I got bopped.

No surprise, given **how balls-out I was living**. (s. 175)

(7b) Jag åkte dit.

Inte särskilt överraskande med tanke på att jag **levde med ballarna hängande utanför**. (s. 189)

Det källspråkliga uttrycket är ovanligt därför att det rör sig om slang men också om dubbeltydighet, som skapar komik. *Balls-out* syftar här på att vara så fullständigt involverad i något att det gränsar till dumdrighet, och implikationen är att personen i fråga är villig att

riskera att skada könsorganen (Green 1998:52). Dubbeltydigheten handlar om att Yunion har blivit påkommen med att vara otrogen. Det är vad han ”åker dit” för: otrohet. Dubbeltydigheten ligger i att Yunion var dumdristig nog att tro att han inte skulle åka fast samtidigt som han tillbringade mycket tid med byxorna nere, för att använda en eufemism. Här handlar det alltså om ett idiomatiskt uttryck som används i både bokstavlig och överförd betydelse.

Hygrell menar att dubbeltydighet är ett fenomen som det är svårt att hitta motsvarande målspråkliga dubbeltydiga ord eller uttryck till (1997:152), vilket exempel 7 är ett påtagligt bevis på. Dubbeltydigheten faller alltså bort. Däremot kan man anta att den komiska funktionen hos uttrycket bevaras, förutsatt att läsaren gör den sexuella kopplingen. Slangfunktionen kan dock bevaras eftersom *ballar* är slang på målspråket, medan det okända målspråkliga uttrycket kan komplicera förståelsen för målspråkläsarna. Vad innebär det att *leva med ballarna hängande utanför*? Det kräver en del eftertanke, något som inte kan resultera i annat än att läsflödet hindras. Även dimensionen av slang försvinner i översättningen; det finns inget vedertaget uttryck på MS som heter *leva med ballarna hängande utanför* och därför kommer uttrycket att uppfattas som författarens uppfinningsrikedom när det gäller ny metaforik.

Följande exempel handlar också om sexuell konnoterad slang med en komisk funktion:

(8a) ... Beli, bored and desperate to escape the schadenfreude in her neighbor's eyes, took it upon herself to ride **the Blue Ball Express** one last time – in other words, she cheked in on her old flames.
(s. 130)

(8b) ... när Beli var uttråkad och desperat gärna ville slippa skadeglädjen i grannarnas blickar, fick hon för sig att ta en tur med **Blåpungsexpressen** en sista gång – hon tittade med andra ord in hos sina gamla flammor. (s. 145)

Denna passage kräver en del bakgrundsinformation. Innan hon träffade sin stora kärlek, Gangstern, hade Oscars mamma, Beli, ett flertal beundrare som hon ständigt höll på halster. Att ha *blue balls* är ett uttryck för extrem sexuell frustration (Green 1998:115). Som samtida amerikansk slang är *blue balls* ett populärt uttryck, som jag personligen ideligen tycker mig höra i exempelvis olika komediserier. På svenska tycks inte uttrycket existera officiellt, men en sökning på den ordagranna översättningen *blåpung* ger ändå en handfull träffar på Google. Man kan dock utgå från att *blåpung* är ett väldigt ovanligt slanguttryck i MS. Den

största möjligheten för en målspråkläsare att förstå betydelsen är om hen redan känner till det amerikanska uttrycket och förstår att det är en ordagrann översättning. Detta är inte en ultimat situation, eftersom en idealöversättning inte bör uppfattas som just en översättning. De flesta läsare kommer dock förmodligen inte att förstå *Blåpungsexpressen* och läsoplevelsen kommer att utsättas för en störning. Genom att läsaren förmodligen inte förstår uttrycket kommer hen heller inte att förstå komiken i *Blåpungsexpressen*, då den dimensionen med största sannolikhet faller bort.

Efterbildningsavsnittets sista exempel rör effektbortfall, som förekommer när enbart denotationen efterbildas och inte den överförda betydelsen:

(9a) Move in with him. In fucking Demarest. Home of all the weirdos and losers and freaks and **fem-bots**. (s. 170)

(9b) Tänk att flytta ihop med honom. I Demarest av alla jävla ställen. Alla knäppgökars och förlorares och missfosters och **gynoiders** hem. (s. 184)

Demarest Hall är ett studenthem vid Rutgers College i New Jersey, det college där både Oscar och Yunior är studenter. Passagen handlar om Yuniors bävan inför att flytta ihop med Oscar och bo på Demarest där han menar att bara förlorare och töntar bor. En *fem-bot* är en slangbenämning på en kvinnlig robot och tycks ha förekommit först i den amerikanska TV-serien *The Bionic Woman*, som visades under 1970-talet (Urban Dictionary [www]). Slanguttrycket översätts med en denotativ efterbildning: *gynoid*. En gynoid är den tekniska termen för en robot med kvinnlig form (NE [www]). Redan här blir det tydligt att översättningsvalet bidrar till ett stilbrott. *Fem-bot* är populärkulturell slang medan *gynoid* är en vedertagen teknisk term. Termen utgör dessutom ett stilbrott i uppräkningsordet, eftersom det inte passar in bland *knäppgökar*, *förlorare*, *missfoster*. Genom att enbart efterbilda ordets denotation faller slangdimensionen bort.

Ytterligare ett problem är förståelsen av detta begrepp. Hur hänger *gynoid*, eller *fem-bot* för den delen, ihop med resten av listan i exempel 9? I avsnitt 2.2 ovan menar Fawcett att en av svårigheterna med att översätta slang ligger i att översättaren först måste känna igen ett källspråkligt uttryck som slang (1997:118). Fallet med *fem-bots* blir ett exempel på betydelsen av detta. En sökning på det källspråkliga uttrycket på Urban Dictionary erbjuder först den klassiska förklaringen av kvinnlig robot men som fjärde träff beskrivs uttrycket som följer: "A

woman who is an uber-feminist. [...] She finds all men inferior and feels they should all be completely subservient.” (www). Det rör sig alltså om ett nedsättande ord för feminister, som uppfattas som militanta och/eller som bärare av starka aversioner gentemot män. Eftersom slangen inte har känts igen i sin källspråkliga form, kan den naturligtvis heller inte efterbildas annat än till sin denotation. Detta leder både till att slangdimensionen bortfaller samt till en potentiell störning i läsningens ”flyt” som grundas i att det är omöjligt för MT-läsaren att begripa hur *gynoider* passar in med resten av listan.

Sammanfattningsvis har användningen av efterbildningsstrategin i de analyserade exemplen visat sig leda till att funktioner ändras i MT i förhållande till KT – i synnerhet komiska effekter bortfaller eller försvagas. I vissa fall kan den efterbildande översättningen bevara den komiska funktionen, som i exemplet *levde med ballarna hängande utanför*, då den ovanliga målspråkliga formuleringen kan uppfattas som komisk i sammanhanget.

Andra efterbildande översättningar som åstadkommer ovanligheter som inte är kontextuellt motiverade i texten stör däremot läsoplevelsen, exempelvis formuleringen i exempel 6b *sydde fast min pung igen*. Störningar i läsoplevelsen uppträder oftare i de textpassager där efterbildningsstrategin har använts, jämfört med de textpassager där andra strategier har tillämpats. Främst beror dessa störningar på att de nya språkliga konstruktionerna är svåra att tolka. Målspråkläsarna kan möjligen förstå metaforiken om de känner igen efterbildningen som källspråklig slang. Detta leder dock i sin tur till en översättning som blir synlig, vilket helst inte ska ske.

Vid användning av efterbildningsstrategin kan det också föreligga en risk för att översättaren – som ju har tagit reda på den källspråkliga betydelsen och därför själv begriper uttrycket – överskattar den genomsnittlige måltextläsarens möjligheter att av textsammanhanget sluta sig till hur främmande element ska tydas. Vidare hade slangdimensionen en tendens att falla bort i ovan analyserade exempel. Problemet vid reducerande efterbildning blir att måltextens läsare i allmänhet inte kan se att en dimension i originaltexten har uteslutits. Men om dessa uteslutningar leder till att romanens fiktiva personer karakteriseras annorlunda kan uteslutningarna ha allvarliga konsekvenser för hur dessa karaktärer uppfattas av måltextläsarna.

3.3 Ersättning

Igenkännandet av slang och förståelsen av dess funktion kan ibland vara beroende av kunskap om företeelser som är okända eller mindre väl kända i målkulturen. I sådana fall kan översättaren välja att ersätta det i målkulturen okända källkulturella elementet med ett som är känt i målkulturen. I meningen nedanför beskriver berättarrösten Oscars ofördelaktiga utseende och klädstil:

(10a) He wore his semi-kink hair in a Puerto Rican afro, rocked enormous **Section 8 glasses** [...] sported an unappealing trace of mustache on his upper lip and possessed a pair of close-set eyes that made him look somewhat retarded. (s. 20)

(10b) Han bar sitt halvkrulliga hår i en puertorikansk afrofriss, hade ett par enorma **socialtjänstglasögon** [...] stoltserade med en motbjudande mustaschskugga på överläppen och ägde ett par tätt sittande ögon som fick honom att se lite efterbliven ut. (s. 30)

Section 8 som omtals i exempel 10a är en amerikansk lag om bostadsprojekt, så kallat *housing*, som handlar om att hjälpa personer som lever under sämre socio-ekonomiska förhållanden att få en bostad. Amerikanska *housing projects* är ofta stigmatiserade på grund av sin koppling till ekonomisk fattigdom. Just uttrycket *Section 8 glasses* är inte ett vedertaget slanguttryck, men *Section 8* anspelar på fattigdom och kan enligt Urban Dictionary användas som prefix till nästan vadsomhelst (www). I romanens kontext syftar uttrycket till att klargöra för läsaren hur pinsamt otrendiga Oscars glasögon var och hur fruktansvärt ”ocool” han framstod när han bar dem. Vidare kan uttrycket också ha den funktionen att den beskriver Oscars familjs ekonomiskt utsatta situation. Uttrycket har en rå komisk effekt som översättaren har försökt bevara genom att ersätta Section 8 med det på målspråket kända *socialtjänst*. Section 8-lagen samt den svenska socialtjänsten har gemensamma nämnare men för att bättre få fram den något elaka komiken hade en översättning till *socialfallglasögon* kommit närmare de konnotationer som Section 8 bär med sig. Översättningen *socialtjänstglasögon* konnoterar snarare till glasögon som bärs av någon som jobbar inom socialtjänsten, vilket egentligen inte säger något alls om glasögonens utseende, medan *Section 8* tydligt anspelar på fattigdom och att inte ha råd med tjusiga, moderna glasögon, vilket kan vara en karakterisering som är viktig att behålla (se Hamaida i avsnitt 2.2 ovan).

Det finns ingen svensk motsvarighet till *housing projects*, men även i Sverige är fattigdom och bidragsberoende stigmatiserat och *socialfall* är

ett vedertaget, negativt laddat slanguttryck. Med en sådan översättning behålls både slanguttrycket, dess komiska effekt samt dess funktion av att snabbt beskriva ekonomisk fattigdom.

Även nästa exempel åskådliggör hur ersättningsstrategin används för att byta ut ett källspråksspecifikt uttryck mot en målspråklig motsvarighet. Berättarrösten Yunion använder sig mycket av ordet *nigger*. Det rör sig om ett oerhört negativt laddat ord, som dock även kan användas både kärleksfullt och som en neutral tilltalsform. Jag har valt att åskådliggöra ordets förekomst i romanen med två exempel:

(11a) Maybe you'll ask, Why was there no outcry in the papers, no actions among the civil rights groups, no opposition parties rallying to the cause? **Nigger, please**: there were no papers, no civil rights groups, no opposition parties; there was only Trujillo. (s. 247)

(11b) Nu kanske ni undrar: Varför inga protester i tidningarna, varför inga aktioner från medborgarrättsgrupperna, varför ingen opposition som slog på stora trumman? **Blatte, kom igen**: det fanns inga tidningar, inga medborgarrättsgrupper, ingen opposition; det enda som fanns var Trujillo. (s. 263)

(12a) It was at this point that another **nigger** might have, in a fit of cojones, said something to defend his honor, but Abelard was not that **nigger**. He said nothing. (s. 222)

(12b) Vid det här laget hade kanske en annan **blatte** plötsligt fått lite cojones och sagt något för att försvara sin heder, men Abelard var inte någon sådan **blatte**. Han sa ingenting. (s. 238)

I grunden är ordet *nigger* rasistiskt, särskilt om det används av en person med ljus hudfärg för att beskriva någon med mörk hudfärg. Men inom det som Smitherman kallar för "Black America" har ordet kommit att få en mängd olika betydelser, som varierar från positiva till negativa till neutrala (2006:52). Ordet kan användas om en nära vän, om en pojkvän eller make, som en allmän, neutral referens till afroamerikaner, som ett uttryck för en negativ stereotyp av afroamerikaner etc. (ibid.).

På liknande sätt har ordet *blatte* gjorts till föremål för ett slags återtagande. Tidskriften *Gringo* hade som mål när den började ges ut 2005 att ta tillbaka begreppen *blatte* och *svartskalle*, alltså att återkräva ord som har använts nedsättande om en viss grupp (Kalmteg [www]). Även författaren Jonas Hassen Khemiri använde slangordet *blatte* på ett positivt och/eller neutralt sätt i debutboken *Ett öga rött*, där redan

baksidestexten beskriver hur huvudpersonen Hakim vill bli ”Sveriges mäktigaste revolutionsblatte” (Khemiri 2003). I *Norstedts svenska slangordbok* förklaras *blatte* betyda ’1 invandrare 2 ful, otrevlig person’ (Kotsinas 1998:15). En förklaring till att ingen mer positiv beskrivning finns kan vara att ordboken kom ut under sent 1990-tal, alltså ett par år innan benämningen officiellt började tas tillbaka av personer med invandrarbakgrund.

Personerna i Díaz roman är inte afroamerikaner, men Dominikanska republikens befolkning är av blandat amerikansk-indianskt, afrikanskt och europeiskt ursprung, vilket kan vara förklaringen till att Díaz så ofta låter Yunior använda *nigger* som tilltalsform. De ovanstående exemplen visar hur slangordet används dels neutralt, dels på ett tillgivet och positivt sätt. *Nigger, please!* är en interjektion som kan översättas med *du skojar!, lägg av! eller kom igen!* (Nilsson 2009:186). I exempel 12a beskriver Yunior Oscars morfar som en *nigger* men menar inget negativt med detta, snarare tvärtom, eftersom det finns en värme i tilltalet. Genom slanguttrycket skapar berättaren en familjaritet mellan sig och läsaren (11a) samt visar på grupptillhörighet mellan sig och romanens andra fiktiva personer (12a). Som har diskuterats ovanför har orden *nigger* och *blatte* båda en rasistisk bakgrund och har genomgått liknande utvecklingar mot en mer komplex betydelse. Sett ur denna aspekt är en ersättning av *nigger* med *blatte* en mycket lyckad översättningsstrategi. *Blatte* ger samma slangfunktioner av familjaritet och grupptillhörighet som *nigger*.

Däremot kan man ifrågasätta om inte *blatte* är ett ord som är för fast förankrat i den svenska kulturen. Som nämns i avsnitt 2.3 ovan varnar Hygrell för att en översättning med ett för målkulturen typiskt fenomen kan istället åstadkomma en *adaptation*, en kulturell anpassning av texten (1997:114). Nu kan man inte påstå att det ordet *blatte* signalerar är typiskt för just Sverige, då man i de flesta länder torde ha nedsättande benämningar på sin invandrade befolkning; däremot kan ordet uppfattas som väldigt svenskt och därför skapa inkongruens till romanens kulturella tillhörighet.

Som det har framgått i avsnitt 3.2 ovan är efterbildning av slanguttryck problematiskt på grund av de ovanliga målspråkliga konstruktioner som skapas. Det vore naturligtvis att föredra om det för alla källspråkliga slanguttryck fanns en målspråklig motsvarighet som byggde på ord med samma denotation. Tyvärr är detta mycket sällan fallet. En mer kreativ översättningsstrategi i situationer där översättaren ställs inför fasta idiomatiska slanguttryck är ersättning med ett fast

formulerat målspråkligt slanguttryck. En sådan ersättning kan dock leda till funktionsstörningar hos textpassagens slanguttryck.

Textstycket i vilket denna mening ingår handlar om Oscars enda tid i livet då han hade framgång hos det motsatta könet. När Oscar var sju år gammal var han så populär att två flickor i grannskapet var intresserade av honom samtidigt, något som ledde till denna lysande idé:

(13a) [...] and it was just a stroke of pure genius that convinced him to **kick it to them both at once**. (s. 13)

(13b) [...] och det var ett rent genidrag av honom **att fråga chans på dem på samma gång**. (s. 24)

Det källspråkliga uttrycket leder till en viss komisk effekt i inkongruensen mellan uttrycket *to kick it to someone* som syftar på ett romantiskt (främst sexuellt) möte (Green 1998:693), och de inblandades ringa ålder. Uttrycket är skämtsamt och betyder i detta sammanhang att Oscar ville ha båda flickor som flickvänner på barns oskuldsfulla sätt. Även det målspråkliga uttrycket är ett idiomatiskt slanguttryck, men det saknar den vuxna anspelningen och därmed missar uttrycket den komiska effekten i originalet. *Fråga chans på* är något som sker i just den åldern som Oscar befinner sig i, och därför bildas det ingen inkongruens mellan uttryck och ålder.

Följande passage visar på ett fall där ersättningen nästan fungerar, men den faller på ett missförstånd av den svenska användningen av inlånad amerikansk slang:

(14a) He escorted her to the most exclusive restaurants in the capital [...] (dude was that powerful – to break the injunction against *black*), places like Hamaca, the Tropicalia (though not, alas, the Country Club, **even he didn't have the juice**). (s. 124)

(14b) Han eskorterade henne till huvudstadens exklusivaste restauranger [...] (sådan makt hade grabben att han kunde upphäva åläggandet mot *svartheten*), ställen som Hamaca, Tropicalia (fast tyvärr inte stans Country Club, **inte ens han hade så mycket cred**). (s. 138)

To have juice definieras av Urban Dictionary som "[to have] respect and credibility on the street" (www). Även Nilsson lyfter fram uttryckets association till gatan då han förklarar att *juice* betyder "inflytande, makt (framför allt på gatan)" (2009:151). Personen som beskrivs i denna passage är Belis pojkvän, den man som hela romanen igenom endast går under namnet Gangstern. Slanguttrycket *have juice* i relation till denne man har en karakteriserande funktion. Gangstern är en verklig gangster,

så det är ett välförtjänt öknamn. Han har en reell koppling till gatan och till den undre världen och äger påtaglig makt.

Ett synonymt uttryck till *to have juice* är *to have street cred*. Det andra slanguttrycket är en förkortning av *credibility* med betydelsen av att ha trovärdighet och anseende samt ”prestige (inflytande) i kraft av sin erfarenhet och auktoritet på gatan” (Nilsson 2009:283).

Cred (ibland med den försvenskade stavningen *kredd*) finns även på svenska och är ett engelskt lån. I *Norstedts svenska slangordbok* definierar Kotsinas den svenska slangens *cred* som ’anseende, erkännande, beröm’ (1998:30), medan Slangopedia föreslår ”respekt, ära” (www). I svenskan används uttrycket inte i betydelsen ”inflytande på gatan” utan snarare handlar det om att få eller ge erkännande eller beröm, exempelvis kan någon *få cred* för att de vågar vara ärliga eller för att de har gjort en insats. På svenska kan man tala om att *ge* eller *få* eller att någon *ska ha cred*, medan man däremot vanligtvis inte säger att någon *har cred*. En sökning på Google på *har cred* ger främst träffar på en förening vars akronym är CRED. Visst förekommer det också träffar där *har cred* används i samma betydelse som på källspråket, men dessa träffar är mycket få. På Språkbankens Korp får jag endast tre träffar på *har cred*. Den svenska användningen av ordet tycks snarare bygga på *cred* som en förkortning av *credit* istället för *credibility* (även om det sistnämnda ordet även det har sin grund i *credit*).

Ersättningsvalet i exempel 14b medför vissa problem. Målspråksläsare som känner till det amerikanska uttrycket *have street cred* kan antas begripa slanguttryckets mening. Läsare som däremot inte är bekanta med originalbetydelsen får kanske svårt att förstå frasens innebörd, vilket medför störningar i läsoplevelsen. En lösning hade möjligtvis kunnat vara att ersätta *ha cred* med *ha tyngd* – *inte ens han hade så mycket tyngd*, och på så vis få med den aspekt av inflytande som originaluttrycket bär på. Problemet med detta alternativ är att det skulle resultera i slangbortfall. Exempel 14 åskådliggör Fawcetts konstaterande om slangöversättningens krävande natur: översättaren måste både veta vad slanguttrycket i fråga betyder på KS men också om liknande uttryck finns och kan användas i MS (1997:118).

Ytterligare en problematisk aspekt med att använda mer modern slang som *cred* är att det finns risk för att läsare tillhörande en äldre generation inte förstår vad slangen betyder, vilket i sin tur kommer att leda till störningar i läsoplevelsen. Man kan å ena sidan argumentera för att den källspråkliga slangen också är tidsbunden och troligtvis obegriplig för vissa läsare. Å andra sidan är chansen att källspråksläsare känner igen och begriper slang som frekvent används i källspråket större

än att målspråkläsare förstår slang som relativt sällan används på målspråket.

Det avslutande exemplet i detta kapitel är en lyckad ersättning, där ett källspråkligt slanguttryck byts ut till ett målspråkligt sådant som inte utgör en motsvarighet på det denotativa planet. Den passage som följande mening hämtats ut handlar om Oscars fasa för att gå till skolan där förolämpningar och hån haglade över honom, exempelvis:

15a) Hej, **Kazoo**, catch *this*. (s. 19)

15b) Öh, **Brunöga**, sitt på den *här*. (s. 30)

En *kazoo* är ursprungligen ett musikinstrument liknande en lergök, en benämning som används även på svenska. Slangordet *kazoo* syftar däremot på ”1 stjärt, ända 2 rövhål, anus” (Nilsson 2009:153). En sökning i *Norstedts svenska slangordbok* på *brunöga* visar att slangordet används som synonym för anus (Kotsinas 1998:21). I detta fall visar sig ersättningsstrategin fungera utmärkt. Källspråklig slang översätts med motsvarande målspråklig slang. Valet av ordet *brunöga* är passande också därför att det ordet är mer komiskt än vulgärt, vilket också passar in på barn och ungas vokabulär (det är som nämnts Oscars skolkamrater som kallar honom detta).

Enligt Hygrell är *ersättning* den strategi som ställer störst kreativa krav på översättaren (1997:193). Här gäller det för denne att ta källspråkliga element och hitta målspråkliga motsvarigheter till dessa. Avsnitt 3.3 presenterar exempel där strategin har använts med olika mått av framgång. Ersättning med en i målkulturen känd företeelse och/eller med ett fast formulerat målspråkligt uttryck kan i teorin fungera mycket väl för att bevara komiska poänger och karakteriserande funktioner (Hygrell 1997:193). I de valda exemplen har strategin dock visat sig leda till problematik beroende på inkongruens, generationsskillnader bland målspråkläsarna och svårigheter att som översättare hålla sig ajour med målspråkets slanganvändning.

Fall där översättningen till målspråklig slang blir mindre lyckad, exempel 10, *socialtjänstglasögon*, och exempel 14, *inte ens han hade så mycket cred*, leder i de valda exemplen till bortfall av karakteriserande funktioner som kan antas vara viktiga för de fiktiva figurer som beskrivs genom dessa uttryck (se Hamaida 2007:2). Den potentiellt förvirrande slanganvändningen i exempel 14 kan antas bero på skillnader i hur slang som direktimporterats från källspråket används på målspråket. En anledning till missförståndet kan vidare härledas till svenskans brist på

slangordböcker. Översättaren blir på så sätt hänvisad till sin egen slangkunskap och -förståelse och instinktiva uppfattning av slang.

Avsnittet om ersättningsstrategin visar vidare på svårigheter med att hitta klockrena motsvarigheter mellan två språk. Exempel 15, där *kazoo* översätts med *brunöga* är det fall där man närmast kommer en ”perfekt” motsvarighet där både konnotation, komisk funktion och slangens ålder överförs från källspråk till målspråk. Ersättningen av *nigger* med *blatte*, exempel 11–12, är också ett fall av lyckad ersättning eftersom *blatte* i mångt och mycket fyller samma funktioner som *nigger* gör i KT.

4. Sammanfattning och avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats var att problematisera översättningen av slang genom att applicera de översättningsstrategier som ställs upp av Dorothea Hygrell i avhandlingen *Att översätta komik* (1997) på översättningen av slang i en skönlitterär roman. Genom att lyfta fram både problematiska och lyckade aspekter av översättningarna ämnade jag undersöka tänkbara konsekvenser av de valda översättningsstrategierna. Den bok jag valde som grund för undersökningen var Junot Díaz *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* (i svensk översättning av Niclas Hval). Romanen skiljer sig från övriga skönlitterära verk som innehåller slang genom att slanganvändningen är närvarande hela boken igenom. Vanligtvis nyttjas slang som ett litterärt grepp i dialoger, men i Díaz roman är slang också en del av berättarrösten Yuniors språkbruk och därför mycket mer frekvent förekommande.

Slangbruket karakteriserar Yunior och hans relation till romanens andra personer, men ytterligare en funktion hos slang framträder i romanen. Genom sin slanganvändning karakteriserar Yunior de personer och platser han skildrar. Exempelvis använder han det stämningsskapande ordet *gaijin* (exempel 2) i anslutning till ett besök i ett japanskt köpcenter samt beskriver den fiktiva figur som kallas Gangstern med slanguttryck som för tankarna till afro-amerikansk gängkultur: *gank-attempts*, *shoot-out*, *drive-by* (exempel 4) och *have juice* (exempel 14). En annan beaktansvärd funktion hos slangbruket i romanen är att den kan antas ha som syfte att bryta mot de språkkonventioner som styr litterärt språk. Genom att författa sin roman på ett skriftspråk som lägger sig mycket nära talspråket genom användningen av slang, kan Junot Díaz möjligtvis ämna göra en poäng av att bryta mot ”reglerna” om hur man bör/kan uttrycka sig i skrift.

Romanens slangbruk fyller en mängd olika funktioner som bör bevaras i en idealisk översättning. Nu kan ett sådant mål sällan uppnås i det praktiska översättningsarbetet, där man på grund av språk- och kulturskillnader kan räkna med visst bortfall av funktioner och effekter, något som de översättningsstrategier jag har använt i analysen också visar.

Tre översättningsstrategier användes för att analysera översättningen av romanens slangbruk – *övertagande*, *efterbildning* samt *ersättning*. Hygrells fjärde strategi, *uteslutning*, kunde inte appliceras framgångsrikt på undersökningsmaterialet, varför jag valde att inte använda mig av den. De exempel som valdes ut för analys belyser många gånger problem som kan uppstå vid tillämpningen av de olika översättningsstrategierna. För att få en bredare bild av strategierna har jag dock även inkluderat lyckad praktisk användning av strategierna i mina analyser. Ibland har jag föreslagit lösningar till de svårigheter som uppstått i och med eventuellt missvisande eller svårbegriplig översättning, men syftet med uppsatsen var inte att ”rätta” de val som översättaren gjort i *Oscar Waos korta förunderliga liv*, utan snarare att belysa svårigheter som kan uppstå vid översättning av något så kulturbaserat och konnotationsrikt som slang.

Analysen av de valda slangexemplen syftar alltså ofta till att peka på översättningsproblem som kan uppstå i relation till överföringen av slang från ett språk till ett annat. Ett sådant bekymmer, som återkom i många av de analyserade exemplen, var att översättningen av slang hade en tendens att potentiellt leda till störningar i läsoplevelsen, beroende på bekymmersam användning av målspråklig slang, ovanliga språkliga konstruktioner eller i målspråket okända ord och uttryck. Detta visade sig mest tydligt i fråga om strategierna *övertagande* och *efterbildning*, även om mindre uppenbara brott i ”läsflytet” kunde uppkomma även i de exempel som undersöktes i fråga om strategin *ersättning*.

De exempel som analyserades utifrån övertagandestrategin uppvisade störningar som huvudsakligen berodde på att måltextläsarna riskerar att inte känna igen slangen, som består av ord på ett främmande språk. Självklart kan läsarnas förståelse variera beroende på tidigare kunskaper, samhällsbakgrund och inte minst ålder, men en viss försiktighet i användandet av övertagandestrategin kan vara att rekommendera. Vissa ord eller uttryck, exempelvis *fuck you* (exempel 1) kan antas vara välkända, medan ett ord som *gaijin* (exempel 2) torde vara svårbegripligt för många målspråksläsare. Det är möjligt att argumentera för att läsare kan sluta sig till betydelsen av okända ord genom textsammanhanget, men det kan vara vanskligt av en översättare att förlita sig på detta. Vid direktlån föreligger en fara att översättaren överskattar läsarens förmåga att sluta sig till ordets betydelse utifrån kontexten. Om läsaren inte begriper slangen, kan resultatet också antas vara att dess övriga funktioner och effekter bortfaller.

De problem som visade sig under analysen av exempel på efterbildningsstrategin handlade dels om att slang riskerade att inte längre

kännas igen som slang utan istället uppfattas som nyskapade eller nyskapande metaforer, dels om att dessa ovanliga språkliga formuleringar kunde vara svåra att förstå, exempelvis *Cadillachöfter* (exempel 5). I ett fall riskerade efterbildningen att leda till att översättningen blev synlig. Detta kan ske i de fall där en målspråkläsare är tillräckligt kunskapsrik i källspråket för att kunna se vilket originaluttryck som ligger bakom den efterbildande översättningen. Detta är något som potentiellt kan ske med uttryck som *blue balls/blå pung* (exempel 8). De karakteriserande, komiska och informativa funktioner som återfanns i de analyserade exemplen kunde dock ändå bevaras många gånger, under förutsättning att läsaren begriper de nya metaforerna.

Ersättningsstrategin var den strategi i analysunderlaget som tydligast bevarade källtextens funktioner. Översättningarna i exempel 11–12, *nigger/blatte*, och i exempel 15, *Kazoo/Brunöga*, lyckas både ersätta källspråklig slang med målspråklig slang samt överföra den källspråkliga slangens karakteriserande funktioner till målspråket. De svårigheter som uppkom i analyserna, och som var knutna till ersättningsstrategin, kan hänföras till problem med att definiera målspråklig slang. Som visade sig i exempel 14, *have juice/ha cred*, är det viktigt att som översättare känna till de konnotationer och kollokationer som hör till målspråkets slang om man vill undvika att översättningar blir svårbegripliga för läsaren av måltexten i fråga.

Analysresultaten bekräftar både Fawcetts och Stolts påpekanden om slangöversättningens krävande natur och visade tydligt på vikten av översättarens förmåga att känna igen slang på KS och hitta motsvarigheter på MS i syfte att bevara originaltextens expressivitet. Vidare visar analysen att översättningsstrategierna många gånger syftar till att bevara den karakteriserande funktionen, i enlighet med Lena Hamaidas tes om sambandet mellan slangöverföring och målspråkläsarens uppfattning av de fiktiva figurerna, även om resultatet varierar (jämför exempel 11–12, *nigger/blatte*, och exempel 10, *Section 8/socialtjänst-*). Av kapitel 3 ovan framgår också att alla element inte kunde överföras, något som Stolt menar alltid är en risk vid slangöversättning. I de analyserade exemplen fanns det endast ett fåtal fall där alla funktioner kunde överföras från KS till MS, medan huvuddelen av exemplen visade sig innebära bortfall av antingen komisk effekt, själva slanguttrycket eller den karakteriserande funktionen.

Naturligtvis bör en översättare eftersträva att överföra originalslangens alla funktioner och effekter till MS. Analysresultaten i denna uppsats visar dock att det kan vara svårt att alltid uppnå detta. Varje översättningsmöjlighet kan vridas och vändas på ett antal gånger, och

alla dessa val innehar både lyckade och mindre lyckade aspekter i relation till den källspråkliga slangen. Jag menar att det bör vara av vikt för en översättare att vara medveten om alla dessa perspektiv i syfte att skapa en översättning som lägger sig så nära originaltexten som målspråket tillåter. Många gånger kan ett översättningsalternativ vara det enda gångbara alternativet, exempelvis *nigger/blatte* (exempel 11–12), men även här menar jag att det är viktigt att vara medveten om att även detta val kan medföra svårigheter, till exempel genom att potentiellt uppfattas som ett begrepp som är alldeles för förknippat med svensk kultur för att kunna användas i en kontext som handlar om dominikansk-amerikaner. En sådan medvetenhet om vilka problem som möjligen kan uppträda ökar förhoppningsvis sannolikheten för att en översättare tidigt uppmärksammar problematiska textställen och gör en extra insats för att bevara så många av de därtill knutna funktionerna som möjligt.

Överföringen av slang från KS till MS är i mycket hög grad beroende av att översättaren identifierar och förstår den källspråkliga slangen, men också av att denne har god kännedom om målspråkligt slangbruk. När källspråket är engelska, underlättas slangidentifikationen av den myckna litteratur som finns om slang och den bredd användarbyggda sidor som Urban Dictionary visar. Den svenska tillgången på målspråklig slang är däremot oerhört begränsad. En översättare som har som mål att hitta moderna svenska ersättningar för modern engelskspråkig slang torde genast stöta på problem med att denna sorts slang knappt finns samlad någonstans. De slangordböcker, tryckta eller nätbaserade, som existerar idag är mycket begränsade, särskilt i jämförelse med sina engelskspråkiga motsvarigheter. Översättaren får istället använda sin egen kunskap, kreativitet och fingertoppskänsla. Denna väg är, som ersättningsexemplen bland annat har visat, kantad med många fallgropar. En mer uttömmande lexikografisk insats att dokumentera och förklara slang hade inneburit ett både praktiskt och teoretiskt viktigt bidrag till forskningsområdet.

Denna är en kvalitativ undersökning där jag har försökt visa hur man kan vända och vrida på slangöversättning i syfte att problematisera själva översättningsprocessen. Uppsatsen fångar dock enbart en begränsad del av fenomenet slang. Eftersom översättning av slang är ett relativt utforskat område, hade det även varit mycket intressant att göra en mer kvantitativt inriktad studie som systematiskt undersöker i vilken utsträckning olika översättningsstrategier används vid översättning av slang.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

- Díaz, Junot. 2007. *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao*. New York: Riverhead.
- Díaz, Junot. 2009. *Oscar Waos korta förunderliga liv*. Övers. Niclas Hval. Stockholm: Bonniers.

Litteratur

- Adams, Michael 2009. *Slang – The People’s Poetry*. Oxford: Oxford University Press.
- Coleman, Julie 2012. *The Life of Slang*. Oxford: Oxford University Press.
- Eble, Connie 1996. *Slang & Sociability – In-group Language among College Students*. Chapel Hill & London: The University of North Carolina Press.
- Fawcett, Peter 1997. *Translation and Language: Linguistic theories Explained*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Green, Jonathon 1998. *The Cassell Dictionary of Slang*. London: Cassell.
- Hamaida, Lena 2007. Subtitling Slang and Dialect. I: *MuTra 2007 – LSP Translation Scenarios: Conference Proceedings*, <http://www.euroconferences.info/proceedings/2007_Proceedings/2007_Hamaidia_Lena.pdf>. Hämtad 2013-02-20.
- Hygrell, Dorothea 1997. *Att översätta komik. En undersökning av funktionsförändringar i tyska översättningar av svensk skönlitteratur*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Håkansson, Gabriella 2009. Mirakulöst språkfyrverkeri. I: *Dagens Nyheter*, 2009-02-07. Mediarkivet, <<https://web-retriever-infocom.ezproxy.ub.gu.se/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0509152009020720453039&serviceId=2>>.

- Hämtad 2012-03-13.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Eva 2009. Blandande språkligt äventyr. I: *Svenska Dagbladet*, 2009-02-06. <http://www.svd.se/kultur/litteratur/blandande-sprakligt-aventyr_2429671.svd>. Hämtad: 2012-03-13.
- Kalmteg, Lina 2005. Gringo för blattar och svensnar. I: *Dagens Nyheter*, 2005-08-03, <<http://www.dn.se/kultur-noje/gringo-for-blattar-och-svensnar>>. Hämtad: 2012-04-25.
- Khemiri, Jonas Hassen 2003. *Ett öga rött*. Stockholm: Norstedt.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1998. *Norstedts svenska slangordbok*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Longman Dictionary of the English Language*, 1984. Essex: Longman Group UK Limited.
- Morgan, Marcyliena 2001. 'Nuthin' But a G Thang': Grammar and language ideology in Hip Hop identity I: Lanehart, Sonja L. (ed.), *Sociocultural and Historical Contexts of African American English*. Philadelphia: John Benjamins.
- Nationalencyklopedin*, <<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/slang/309451>>. Hämtad 2012-02-05.
- Nilsson, Thorbjörn 2009. *Amerikansk slangordbok*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Slangopedia, <<http://www.slangopedia.se/>>.
- Smitherman, Geneva 2006. *Word from the Mother. Language and African Americans*. New York & London: Routledge.
- Språkbanken Korp, <spraakbanken.gu.se/korp/>.
- Stolt, Robert 2010. *The Translation of Slang*. Norderstedt: Grin.
- Svenska Akademiens Ordlista*, 13:e upplagan, <http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademien_s_ordlista/saol_pa_natet>
- Urban Dictionary, <<http://www.urbandictionary.com/>>.